

(věnoval se mu již předrevoluční režisér Jevgenij Bauer, ve 30. letech pak režisér Aleksandr Medvedkin natočil film přímo s názvem „Štěstí“), upozorňuje rovněž na skutečnost, že štěstí je čtvrté nejpoužívanější slovo v názvech ruských a sovětských filmů. Za předmět svého článku si Graffy vybral filmy z roku 1956, které se odehrávají kolem mladých lidí a jejich cesty za štěstím. Vybrané filmy dál autor dělí do skupin podle toho, zda se odehrávají v minulosti nebo přítomnosti, ve městě nebo v kolchozu. Po zevrubné analýze Graffy dochází k závěru, že ve většině filmů z roku 1956 se jako zdroj štěstí objevuje naplnění v pracovním a osobním životě z ryze sovětského úhlu pohledu, objevilo se ale i pár takových snímků, kde byl důraz položen na osobní štěstí, což se mělo stát charakteristickým rysem kultury chruščovského období.

Sborník uzavírá studie Maji Turovské srovnávající meziválečný sovětský časopis *Ogoňok* s německým *Berliner Illustrierte Zeitung*. Autorka připouští, že oba časopisy měly odlišné čtenáře i témata, BIZ se soustředil na městské obyvatelstvo a politickým tématům se snažil vyhýbat, Ogoňok naopak neskrýval své agitační cíle a zaměřoval se spíše na venkov. Jelikož není možné v jediném článku do detailu srovnat obsah dvou periodik za celé meziválečné období, zaměřila se Turovská jen na některé roky před samotnou válkou (1937, 1939, 1941) a objevuje a srovnává některá společná témata jako mládež, hrdinové a nepřátelé, ale vidí i odlišné přístupy.

Celkově je kniha zajímavým přírůstkem do knihovny o dějinách SSSR, nabízí mnoho zajímavých názorů, nových pohledů, neotřelých přístupů k problematice, ale i několik poněkud bizarních úhlů pohledu. Sborník je rozmanitý, pestrá škála témat a nesourodá skupina autorů dávají dohromady velice osvěžující publikaci.

Tereza Vorlová

Detlef Brandes, Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938. München: R. Oldenbourg Verlag, 2008, 399 s. ISBN 978-3-486-58742-5

Nejnovější Brandesova publikace nabízí čtenáři originální perspektivu pohledu na známou kapitolu česko-německých vztahů. Zkušený autor totiž neklade hlavní důraz na již mnohokrát popsané aspekty roku 1938 jako mezinárodní důsledky Sudetské krize nebo jednání československé vlády, ale zaměřuje se na odraz politických událostí mezi Němci, Čechy a Židy žijícími v českém pohraničí. Autor si stanovil poměrně složitý cíl. Zjišťuje, proč a jakým způsobem získala Sudetoněmecká strana (SdP) nebyvale masivní podporu československých Němců. Současně se snaží popsat, jakou reakci tento proces vyvolal u německých sociálních demokratů, komunistů a české menšiny v pohraničí.

Kniha je rozčleněna do pěti tematických kapitol, které logicky navazují. Nejdříve se autor zabývá národnostními spory v meziválečném Československu. Nedůležitějšími tématy jsou vysoká nezaměstnanost v době velké hospodářské krize, nedostatečné zastoupení Němců v místní správě nebo cílená státní podpora menšinového českého školství v pohra-

ničí. Nástup nacionálního socialismu v Německu a obecná nespokojenost sudetských Němců s postavením menšiny v československém národním státě vedly spolu s mnoha dalšími faktory k volebnímu vítězství SdP v roce 1935. I druhá kapitola, která je věnována událostem roku 1937, popisuje postupnou erozi politiky aktivismu demokratických německých stran. Dobře tento proces ilustruje krach tzv. únorové dohody mezi vládou a německými demokraty. Smlouva měla přinést více finančních dotací do pohraničí, nová pracovní místa v průmyslu a státní službě. Výsledky zůstaly ale daleko za očekáváním a z neutěšené situace opět těžila především SdP.

Třetí, nejzajímavější kapitola zachycuje počátek nejsložitějšího období česko-německého soužití v předválečném Československu. Připojení Rakouska k Německu znamenalo obrovské posílení sebevědomí SdP, která si začala všemi legálními i nelegálními způsoby budovat monopolní politickou pozici v Sudetech. Pohltila nesocialistické německé strany a terorem (mnohdy i fyzickým) zastražovala a likvidovala zbylé odpůrce. Za ně nebyli považováni pouze Češi a Židé, ale především němečtí sociální demokraté a komunisté. Brandes díky pečlivé práci s dobovými prameny rekonstruoval systém diskriminace nečlenů SdP v zaměstnání, podnikání a veřejném životě vůbec. Nezapomněl také podotknout, že s ohledem na mezinárodní pozornost, věnovanou sudetské problematice, se československá vláda zdržela jakýchkoliv radikálních zásahů proti praktikám SdP. Zejména pro německé demokraty to znamenalo velké zklamání. Není proto divu, že komunální volby na počátku léta 1938 nabraly v pohraničí charakter nerovného a zmanipulovaného hlasování v režii SdP.

Čtvrtá kapitola zachycuje situaci v létě roku 1938, kdy Henleinova SdP vedla po vyhraných komunálních volbách jednání s československou vládou o novém uspořádání národnostního statusu Němců v ČSR. Ačkoliv prezident Beneš byl ochoten k rozsáhlým ústupkům, zástupci SdP nepřistoupili na žádný kompromis a záměrně tlačili vládu do bezvýchodné situace. Nic na tom nezlepšila ani „zprostředkovatelská“ mise lorda Runcimana. Posledním týdnům existence prvorepublikového Československa v září 1938 je věnována pátá kapitola. Řeč Adolfa Hitlera na norimberském sjezdu NSDAP dala SdP signál k vyvolání ozbrojených střetů v pohraničí. Pod heslem „Heim ins Reich“ se příznivci Henleinovy strany přihlásili ke sjednocení s Třetí říší. Přitom ve stejné době vstupovali demokraticky smýšlející Němci dobrovolně do československé armády. Mnichovská dohoda se stala epilogem, který ukončil nejenom soužití Němců s českou a židovskou menšinou v Sudetech, ale určil i osud německých demokratů bojujících proti nacionálnímu socialismu v Československu.

Pro zodpovězení svých otázek využil Brandes v hojně míře materiálů přístupných v českých archivech. Sekundární literatura obsahuje práce českých i německých historiků a publikace sepsané aktéry historických událostí (E. Beneš, K. Krofta, W. Jaksch a mnoho dalších). Obecně lze považovat za velkou přednost časté citace z korespondence a veřejných projevů tehdejších českých a německých politiků. Brandes v knize poměrně často využívá precizně, někdy tabelárně zpracované statistické údaje získané z pramenů (např. volební výsledky, národnostní statistiky). Vzhledem k tomu, že autor důsledně používá původní německé názvy měst a obcí v bývalých Sudetech, poskytl v topografickém rejstříku nezbytný doplněk publikace. Chybí bohužel příloha s mapou předválečného Československa, která by značně usnadnila vyhledávání některých méně známých lokalit, o nichž se hovoří v textu.

Pátrání po důvodech příklonu většiny německého obyvatelstva ČSR k SdP je složitým úkolem a nedá se shrnout do několika vět. Brandes nicméně předkládá velké množství faktů a konkrétních příkladů, jak tento proces probíhal. Počátek konce soužití Čechů a Němců v jednom státě nachází právě v událostech let 1935–38. Čtenář má přitom možnost nahlédnout do dění v pohraničních městech a vesnicích, které odráží atmosféru neklidné doby. Pro českou veřejnost je jistě zajímavé seznámit se s dosud málo reflektovanou historií německých antifašistů, kteří se odmítli ztotožnit s ideologií a praktikami Henleinovy SdP. Jednali tak i za cenu faktického násilného vyloučení z německé společnosti a často perzekucí.

Brandes na základě shromážděných informací nedochází k novým a převratným teoriím a průběhu Sudetské krize roku 1938. Předkládá čtenáři pečlivě složenou mozaiku doby, rozšiřuje náš obzor o tehdejších událostech. Pomáhá pochopit souvislosti. Na druhou stranu je třeba podotknout, že kniha je zaměřena především „do hloubky“ zkoumané problematiky a je určena spíše pro „pokročilejší“ znalce historie. Text se vyznačuje informačně bohatým stylem a je dobrým zdrojem detailních informací. Obecným kontextem se zabývá jen v nejnútnejší míře. Publikaci lze proto doporučit každému zájemci o dějiny první československé republiky a historii německého obyvatelstva českých zemí. Ten, kdo se chce dozvědět více o soužití Čechů a Němců na sklonku 30. let minulého století, jistě nebude zklamán.

Tomáš Malínek

Nigel Copsey, Contemporary British Fascism. The British National Party and the Quest for Legitimacy. Second edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, 264 s. ISBN 978-0-230-574366

Radikální pravice byla dlouhou dobu v Británii prakticky neznámým a marginálním jevem. Její ideové kořeny přitom sahají až na začátek 20. století, kdy poprvé došlo k pokusům o ideové vymezení a zakládání hnutí stojících na pravém kraji politického spektra. Přestože bylo tehdejší britské společenské i politické klima zásadně odlišné, je možné při pečlivějším studiu nalézt shodné prvky i s dnešní situací.

Nigel Copsey, který vyučuje moderní historii na Univerzitě v Teeside, se v osmi kapitolách své knihy věnuje založení Britské národní strany (BNP), a zejména analýze příčin stoupající popularity v současné době nejvýraznější představitelky pravicového radikalismu v Británii.

První dvě kapitoly jsou věnovány nutnému historickému exkurzu do pozadí vzniku BNP v roce 1982 a jejímu ideologickému ukotvení v letech následujících. Copsey zde zdůrazňuje roli zakladatele strany Johna Tyndalla, který byl už v poválečných dobách aktivním členem řady okrajových extrémistických skupin. Zkušenosti s organizací a politickým angažmá získal především ve vedení Národní fronty. Názorová diferenciacie a intriky nejen